

Concluzii masă rotundă

Educația copiilor romi: capital uman, capital social, valori, inegalitate socială

Accesul la o educație de calitate pentru copiii romi reprezintă o problemă complexă care necesită o abordare comprehensivă. Complexitatea problemei decurge din varietatea contextelor educaționale în care se desfășoară educația copiilor romi în prezent, dar și din influența unor factori de mediu, socio-economici cu impact direct sau mediat asupra educației formale.

Paradigme posibile de abordare a problemei accesului egal la o educație de calitate a copiilor romi:

1. Educația ca formă de investiție în capital social;
2. Educația ca formă de investiție în capital uman;
3. Educația ca formă de reproducere a inegalităților din cadrul sistemului social;
4. Educația ca mijloc de transmitere de valori;

În oricare dintre aceste paradigme ne-am plasa, existența școlilor cu număr mare de elevi romi are costuri de oportunitate ridicate pentru familiile de romi și pentru societate în ansamblul său. Altfel spus, “alegerea” unei școli de acest tip presupune nivele reduse ale capitalului social și uman pentru etnicii romi, precum și o poziție socială inferioară în stratificarea socială existentă. În cazul în care românii învață în școli românești etnocentrice la nivel de curriculum, dar și la nivelul ideologiilor / modelelor mentale (în sensul lui Teun A. van Dijk și D.C. North) ale cadrelor didactice, valorile dobândite în școală este probabil să contribuie la o stimă de sine joasă a elevilor romi.

Existența școlilor cu un număr mare de elevi romi pune în discuție acumulările în termeni de capital social, capital uman, poziție socială, valori, de care românii pot beneficia școlarizându-se în contextele formale existente în cadrul sistemului de învățământ românesc. Existența claselor în care sunt școlarizați numai copii romi chestionează, de asemenea, beneficiile educației formale. Diversitatea culturală reprezintă o premisă a acumulării unui capital social de calitate și, în același timp, funcțional în condițiile societății românești. Fără a avea relații sociale etnic diverse în interiorul școlii / clasei,

copiii romi sunt deprivati de oportunitati sociale viitoare, precum gasirea unui loc de munca prin relatii informale sau, mai larg, obtinerea unui feedback constructiv asupra unor planuri / proiecte de viata menite sa aiba succes in cadrul societatii romanesti. Școala reprezinta un spatiu social al acumularii de capital social. In premisele unei societati deschise, toleranta la diversitate culturala, capitalul social acumulat in școala, bagajul de asteptari-obligatii la nivel de relatie este de presupus a avea un impact pozitiv asupra dezvoltarii personale a copiilor romi. Capitalul uman dobandit prin educație formala in conditii de diversitate etnica este probabil sa fie unul legitim si care legitimeaza, existand astfel posibilitatea unei mobilitati verticale in cadrul structurii sociale.

Incredere si fluxuri de migratie in interiorul sistemului de invatamant romanesc

Indiferent de paradigma in care plasam analiza problemei accesului la o educație de calitate, variabila “incredere in educație” este una centrala. In lipsa increderii in educația formala, sistemul educațional devine nefunctional, iar educația in familie ajunge sa poata fi privita ca alternativa in cazul unora dintre parintii romi (in special cazul romilor traditionali, estimati in cadrul discutiei ca reprezentand intre 3 si 10% din totalul romilor din Romania).

Calitatea scazuta a educației in școlile cu un număr ridicat de elevi romi este datorata si unor procese de migratie a cadrelor didactice si a elevilor in interiorul sistemului de invatamant romanesc. Tendintele de migratie, in cazul ambelor categorii, sunt dinspre școlile mai putin dotate material si uman spre școlile cu dotari mai bune. In cazul mediului rural destinatia migratiei școlare o reprezinta școlile “de centru”, considerate ca oferind oportunitati de dezvoltare mai ridicate copiilor. Școlile izolate, “de periferie” devin, in aceste conditii, școli deprivatate de resurse umane si materiale. Nu doar elevii romani si cadrele didactice sunt subiecti ai acestor fluxuri de migratie, ci si unii elevi romi proveniti din familii mai instarite. Cauzele migratiei școlare a profesorilor si elevilor in interiorul sistemului sunt determinate de gradul de incredere investita in școala. Ca ipoteza, cu cat procentul de romi dintr-o școala este mai ridicat, cu atat este mai probabil ca increderea in școala respectiva sa fie mai scazuta. Dincolo de abandonul fizic al școlii

“de periferie”de catre cadrele didactice, se poate vorbi si de un “abandon psihic” al acestor școli. Este cazul prezentei formale a profesorilor in școala, dar fara o implicare reala, deplina a acestora in procesul educațiv.

Diversitate etnica vs. segregare

La nivel conceptual, gradul de acceptare a notiunii de segregare in educație a copiilor romi este relativ scazut. Școlile cu număr mare de elevi romi sunt in general privite - pentru ca discutia sa aiba un punct comun de plecare - ca rezultatul unui proces “natural”, ca urmare a contingentei sau ca un dat al rezidentei. O alta cauza mentionata a actualei segregari in educație o reprezinta politica administrativa din perioada comunista. Desi termenul de segregare nu este unanim acceptat in discutie, au fost mentionate diverse ipostaze ale segregarii in educație. De exemplu, școala 26 din Craiova aflata intr-un cartier cu o majoritate de romi; școala Cojasca din judetul Dambovita; școala Barbulesti din judetul Ialomita; școala Bobesti din apropierea Bucurestiului; școala Waldorf de la Rosia (Sibiu).

Fenomenul segregarii, dincolo de masca rezidentiala sau de mostenirea administrativa a regimului comunist, prezinta o dinamica noua, caracteristica ultimilor ani. Focalizarea unor proiecte / programe asupra unor școli cu un număr ridicat de elevi romi ori crearea prin astfel de proiecte / programe a unor școli destinate exclusiv copiilor romi este de natura sa reduca sansele diversitatii in educație și gradul de acomodare a elevilor la trecerea in alte școli, cu nivele de educație superioare, multietnice in compozitie, dar etnocentrice la nivel de curriculum și modele mentale / ideologii ale profesorilor.

“Eu cunosc o școala care era pentru romani și de cand a inceput programul nostru au inceput sa vina din ce in ce mai multi romi și sa plece din ce in ce mai multi romani, astfel ca a ajuns o școala majoritar cu elevi romi, iar directorul se gandeste la o strategie prin care sa atraga și alte programe prin care sa dovedeasca ca aceasta nu este o școala pentru romi, ci este o școala in care pot invata și romi și romani. Deci dorinta este aceea de a echilibra pe cat se poate balanta, sa fie și, și.” (M.C.);

“la Roșia langa Sibiu sunt 4000 de cetateni romi și s-a facut o școala Waldorf și acolo sunt acești copii romi, numai copii romi, romanii merg la școala generala din sat...”(L.C.)

Recomandari pentru imbunatatirea accesului la o educație de calitate pentru copiii romi

Deoarece, la limita, exista atatea probleme cate școli compun sistemul, este recomandabila abordarea unei strategii de “jos in sus” orientata spre rezolvarea unor probleme punctuale. Rutinizate ca “best practices”, abordarile “la firul ierbii” ale problemelor se pot impune in timp ca reforme de tip administrativ birocratic. In ciuda dezirabilitatii acestui tip de abordare și consensului participantilor asupra reformelor “la firul ierbii”, cele mai multe recomandari vizeaza interventii de tip administrativ birocratic.

Interventii de tip administrativ birocratic:

- Monitorizarea calitatii educației in școlile cu un număr ridicat de elevi romi prin folosirea unor standarde international acceptate de evaluare;
- Evaluarea elevilor conform standardelor curriculare internationale și in functie de evolutia personala a acestora;
- Evaluarea situatiei analfabetismului functional la nivelul claselor a IV a și a VIII a;
- Cresterea accesului copiilor romi la forme alternative de educație, precum educația la distanta, educația cu frecventa redusa, alfabetizarea la domiciliu, educația remediala s.a.
- Permiterea accesului la invatamantul de zi a tinerilor romi casatoriti, consensual sau formal, in clase separate pe gen sau in clase mixte;
- Implicarea mediatorului școlar in consilierea parintilor romi și in coagularea parteneriatelor școala – comunitate / organizatii ale comunitatii;
- Prevenirea abandonului cadrelor didactice prin realizarea unor contracte ferme, pe o perioada determinata;
- Prevenirea abandonului cadrelor didactice prin cresterea castigurilor salariale;

Interventii legislative:

- Modificarea articolului 20 din Legea invatamantului pe 1995, in sensul cresterii varstei la care copiii pot fi acceptati pentru invatamantul la zi;
- Elaborarea de catre MEC a unei legi a diversitatii in educatie, o lege a educatiei interculturale si alocarea de resurse si instrumente pentru a o face functionala;
- Introducerea educatiei monolingve, in limba romani, in comunitatile de romi care doresc acest lucru;
- Introducerea educatiei bilingve in comunitatile de romi care doresc acest lucru;
- "Amendarea" legii venitului minim garantat in sensul scoaterii din calculul venitului pe gospodarie a alocatiei pentru copii.

Interventii de tip profesional / expert:

- Consilierea parintilor romi in vederea cresterii increderii in sine si in scoala;
- Cresterea si diversificarea ofertei de programe de educatie pentru adulti; accent pe cursuri adresate mamelor;
- Pregatirea cadrelor didactice: formare interculturala; educatie remediala; pedagogie pentru populatiile de risc;
- Elaborarea unor studii / cercetari privind calitatea educatiei copiilor romi;
- Campanie mass-media pentru cresterea increderii in scoala, care sa se adreseze grupurilor defavorizate, cu un accent special pe romi;
- Campanie de promovare a identitatii roma la nivel national, realizata de ministerele culturii si educatiei;

Interventii la nivelul cererii si ofertei:

- Corelarea politicilor educative pentru romi cu politicile de ocupare a fortei de munca;

Interventii la nivelul comunitatii:

- Atragerea comunitatii si a organizatiilor comunitatii in participarea la activitatile școlile;